

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนเขตลาดกระบัง ได้เริ่มต้นเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเขตลาดกระบังจากเอกสารแนะนำเขตลาดกระบัง ซึ่งทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา ลักษณะสภาพพื้นที่ที่ตั้งตลอดจนสภาพและโครงสร้างโดยทั่วไปของชุมชน สำหรับสถิติจำนวนประชากรทั้งในอดีตและปัจจุบันได้ทำการคัดลอกจากงานทะเบียนเขตลาดกระบังและนำมาวิเคราะห์ถึงการเพิ่มประชากรในเขตลาดกระบัง เปรียบเทียบกับประชากรในกรุงเทพมหานคร ตลอดจนถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรด้วย พร้อมทั้งสำรวจลักษณะชุมชน เส้นทางคมนาคมที่มีการติดต่อทั้งภายในชุมชนและติดต่อกับชุมชนอื่นอันเป็นการศึกษาชุมชนเบื้องต้น และจากการศึกษาดังกล่าวพร้อมทั้งการสำรวจนี้เอง ทำให้พบบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนลาดกระบัง คือ บริเวณแขวงลาดกระบัง เนื่องจากชุมชนบริเวณนี้มีประชากรมากที่สุดและความหนาแน่น เฉลี่ยของประชากรสูงสุดในเขตลาดกระบังด้วย อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของเขตลาดกระบังที่มีบ้านเรือนหนาแน่น มีอาคารพาณิชย์ ตลาด สถาบันราชการ สถาบันการศึกษา โรงภาพยนตร์ สวนสาธารณะ เป็นต้น อันเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าความเจริญของเมืองได้ขยายตัวมายังชุมชนแห่งนี้และปัจจุบันสภาพท้องถิ่นชุมชนนี้ได้พัฒนาให้มีความเจริญขึ้นพร้อมที่จะเป็นศูนย์กลางของชุมชนชานเมืองกรุงเทพมหานครแห่งหนึ่งที่สามารถให้บริการในทุกด้านแก่ประชาชนที่อยู่รอบ ๆ ชุมชนนี้และบริเวณใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้จึงกำหนดให้บริเวณแขวงลาดกระบัง เป็นชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัยและจะออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เรียกว่าเป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) ในบริเวณชุมชนดังกล่าว

การสุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากลักษณะสภาพทางกายภาพของบริเวณแขวงลาดกระบังนี้ บ้านเรือนจะตั้งอยู่ตามแนวริมถนนสายพระโขนง - ลาดกระบัง ซึ่งจะมีถนนซอยสาธารณะและทางเข้าแยกไปจากริมถนนสายพระโขนง - ลาดกระบังด้วย ประกอบด้วยบ้านเรือนจะหนาแน่นอยู่เป็นกระจุกตามแต่ละซอย บางครั้งจะมีพื้นที่เกษตรกรรมที่เป็นพื้นที่นา พื้นที่สวน บ่อเลี้ยงปลา ตลอดจนที่ว่างสาธารณะกระจายอยู่ทั่วไป การสุ่มตัวอย่างจึงใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic Sampling) โดยในขั้นแรกจะทำการสำรวจเพื่อเป็นแนวเบื้องต้นในการสุ่มตัวอย่าง พบว่าสมควรที่จะทำการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบตามพื้นที่ในแนวริมถนนพระโขนง - ลาดกระบัง ถนนซอยสาธารณะที่แยกจากถนนสายนี้ ตลอดจนบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมคลองในบริเวณแขวงลาดกระบังด้วย วิธีการสุ่มตัวอย่างจะนับจำนวนบ้านในแต่ละซอยโดยเริ่มต้นจากบริเวณตลาดหัวตะเข้สุดถนนสายพระโขนง - ลาดกระบัง และตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรัมย์ ลักษณะบ้านเรือนบริเวณนี้จะเป็นร้านค้า อาคารพาณิชย์รวมตลอดทั้งสองฝั่งบริเวณริมคลองประเวศบุรีรัมย์ด้วย สำหรับบริเวณถนนจะมีทั้งตึกแถว อาคารพาณิชย์ และบ้านเรือนที่อยู่อาศัยโดยทั่วไปด้วย ในการสุ่มตัวอย่างนี้จะไม่จำกัดลักษณะอาคารว่าเป็นอาคารชนิดใดไม่ว่าที่ประกอบกิจการค้าหรือยานเรือนที่พักอาศัย อู่ออมรดกและอื่น ๆ การเริ่มต้นสุ่มครัวเรือนแรกที่จะเป็นตัวอย่างนี้ กำหนดให้ครัวเรือนที่ 5 นับจากครัวเรือนแรกริมถนนสิ้นสุดสายพระโขนง - ลาดกระบัง เป็นครัวเรือนเริ่มต้น และนับจากนั้นไปอีก 5 ครัวเรือน คือ ครัวเรือนที่ 10 จะตกเป็นตัวอย่างต่อไป เรียงตาม

ลำดับเช่นนี้เรื่อยไป จนครบจำนวนทั้งสิ้น 200 ครัวเรือน ซึ่งเป็นจำนวนตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นอัตราส่วนร้อยละ 8.51 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,350 ครัวเรือนและในกรณีที่ในขณะเลือกครัวเรือนตัวอย่างนั้น ครัวเรือนที่ 5 ที่ตกลงเป็นตัวอย่าง หัวหน้าครอบครัวไม่อยู่ไม่มีผู้ใดสามารถให้การสัมภาษณ์ได้ให้เว้นไว้และกลับมาสอบถามใหม่ในโอกาสต่อไป หรือเมื่อติดต่อถึงสามครั้งแล้วไม่สามารถสัมภาษณ์ครัวเรือนนั้นได้ให้ใช้ตัวอย่างจาก ครัวเรือนที่ 4 หรือครัวเรือนที่ 6 ที่อยู่ใกล้เคียงกับครัวเรือนที่ 5 นั้นเอง

เหตุที่กำหนดให้ครัวเรือนที่ 5 นับจากครัวเรือนแรกริมถนนสิ้นสุดสายพระโขนง - ลาดกระบัง เป็นครัวเรือนเริ่มต้น และนับจากนั้นไปอีก 5 ครัวเรือนเป็นตัวอย่างต่อไป เรียงตามลำดับนั้น เป็นเพราะสามารถเดินทางเข้าไปสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนได้เฉพาะบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมถนนสายพระโขนง - ลาดกระบัง และถนนซอยสาธารณะที่แยกจากถนนสายนี้ ตลอดจนบ้านเรือนที่ตั้งอยู่บริเวณริมคลองในแขวงลาดกระบัง ซึ่งเป็นอาคารบ้านเรือนที่มีทางเดินเท้าและทางรถยนต์เข้าถึง ส่วนบางครัวเรือนที่พิกัดที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่เกษตรกรรม เช่น พื้นที่นา พื้นที่สวน อันมีระยะทางอยู่ห่างจากถนนพระโขนง - ลาดกระบัง ไกลเกินไป หรือมีความปลอดภัยน้อยไม่สามารถเดินทางเข้าไปสอบถามได้ จึงจำเป็นต้องละเว้นไว้ นอกจากนั้นบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมคลองโดยใช้การคมนาคมทางเรือเท่านั้น ก็ได้ละเว้นไม่สอบถาม เนื่องจากมีความยากลำบากในการเดินทาง ดังนั้น จำนวนตัวอย่างทั้ง 200 ครัวเรือน จึงเป็นครัวเรือนในบริเวณแขวงลาดกระบัง ที่ตั้งอยู่ริมถนนและซอยแยกต่าง ๆ ของถนนพระโขนง - ลาดกระบัง ตั้งแต่เริ่มต้นแขวงลาดกระบังที่ติดต่อกับแขวงประเวศ ของเขตพระโขนง จนถึงสิ้นสุดถนนพระโขนง - ลาดกระบัง ซึ่งนับว่าเป็นการสุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมบริเวณชุมชนแขวงลาดกระบัง

แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถามที่ใช้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนลาคกระบั้งนี้ มีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ.-

- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว
- ภูมิลำเนาเดิม
- แบบแผนในการทำงาน การประกอบอาชีพ และรายได้
- การเปลี่ยนอาชีพ
- ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างญาติพี่น้อง
- ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้าน
- การย้ายถิ่น และเหตุผลในการย้ายถิ่น
- ชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย
- การคมนาคมและการเดินทางไปทำงาน ไปโรงเรียน และระยะเวลาในการเดินทาง
- สถานที่หรือสินค้าต่าง ๆ
- ความคิดเห็นต่อชุมชนในปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน และแนวทางความต้องการที่จะพัฒนาชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้การสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนตามแบบสอบถามพร้อมทั้งใช้วิธีการสังเกตประกอบในการสัมภาษณ์ด้วย แล้วนำรายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้คือ.-

ขั้นที่ 1 หลังจากสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ได้มีการทดสอบแบบสอบถาม (Pre-test) เพื่อหาข้อบกพร่องในแบบสอบถามนั้น และตรวจสอบความเข้าใจ คำถามต่าง ๆ หรือไม่ จากนั้นได้นำแบบสอบถามมาแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์ (Interview) ได้เข้าสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน ครัวเรือนที่เข้าสัมภาษณ์เป็นครัวเรือนที่ได้รับการสุ่มตัวอย่างตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ใน การสัมภาษณ์ นอกจากถามตามคำถามในแบบสอบถามแล้ว ยังถามรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนลาคกระบัง ตลอดจนเรื่องต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากคำถามในแบบสอบถามเพื่อช่วยในการศึกษาให้ได้ข้อมูลชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังใช้วิธีสังเกต (Observation) ช่วยในการเก็บข้อมูลด้วย เพื่อสนับสนุนในขณะทำการทำสัมภาษณ์

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามและรายละเอียดต่าง ๆ ที่บันทึกจากการสัมภาษณ์ไว้เรียบร้อยแล้วทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

วิธีการในการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนนั้น แมส่วนใหญ่ชาวลาคกระบังได้ให้ความร่วมมือที่ดีในการตอบข้อซักถามต่าง ๆ อย่างละเอียด แต่

ก็มีบ้างที่พบกับอุปสรรคต่าง ๆ ในการขอเข้าสัมภาษณ์ โดยอาจได้รับการปฏิเสธที่จะให้สัมภาษณ์บ้าง หรือให้สัมภาษณ์อย่างไม่ใคร่เต็มใจบ้าง ซึ่งเมื่อประสบกับปัญหาเช่นนี้ จำเป็นที่ผู้สัมภาษณ์ต้องพยายามหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ เหล่านี้ ทั้งนี้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนลาดกระบัง เมื่อประสบปัญหา ก็ได้พยายามแก้ไขโดยวิธีการดังนี้ คือ.-

การที่จะขอเข้าสัมภาษณ์ขั้นแรก จำต้องแนะนำตัวและแจ้งให้หัวหน้าครอบครัวทราบถึงจุดประสงค์และเหตุผลในการขอเข้าสัมภาษณ์ว่าในการสัมภาษณ์ คำถามต่าง ๆ จะเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนลาดกระบัง และผลของการศึกษาวิจัยอาจเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการพัฒนาชุมชนและเมืองกรุงเทพมหานคร ซึ่งครอบครัวที่หัวหน้าครัวเรือนมีระดับการศึกษาดีหรือเป็นผู้สูงอายุหรือผู้มีภูมิฐานะในชุมชนนี้ ส่วนใหญ่จะอนุญาตให้สอบถามเรื่องราวต่างๆ ได้ พร้อมทั้งให้ความคิดเห็นและเสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้ความรู้ในการศึกษา การเจริญเติบโตของชุมชนได้อย่างดี ส่วนในบางครัวเรือนที่ไม่ใคร่พอใจในการขอเข้าสัมภาษณ์และสอบถาม จึงจำเป็นต้องอธิบายรายละเอียด ความจำเป็น เหตุผลในการขอเข้าสัมภาษณ์อย่างละเอียด พร้อมทั้งขอความกรุณาให้ความร่วมมือด้วย แต่ทั้งนี้ยังมีบางครอบครัวที่ไม่ยอมให้ความร่วมมือ จึงจำเป็นต้องอ้างหน้าที่การงานทางราชการให้ผู้ศึกษาวิจัยรับราชการอยู่ในขณะนี้ ว่าการศึกษาวิจัยนั้นนอกจากจะให้ประโยชน์ต่อการเรียนการศึกษาแล้ว สามารถนำผลการวิจัยมาอ้างอิงต่อการวางแผนพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมในอนาคต

ในการสัมภาษณ์ให้พยายามซักถามแบบเป็นกันเอง โดยการพูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องถามเรื่องตามคำถามแต่ละข้อในแบบสอบถาม เพราะทำให้

ผู้สัมภาษณ์สามารถเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ต่อเนื่องกันได้ พร้อมกับบางครั้งอาจให้รายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ นอกเหนือไปจากคำถามในแบบสอบถามซึ่งทำให้ผู้สัมภาษณ์ได้รับความรู้เพิ่มเติมยิ่งขึ้น แต่ว่าหัวหน้าครัวเรือนใดไม่พยายามให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์จะซักถามเฉพาะประเด็นที่สำคัญ ตามแบบสอบถาม เพราะถ้าซักถามรายละเอียดปลีกย่อย อาจก่อความรำคาญแก่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้

เมื่อสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้นำแบบสอบถามนั้นมาตรวจรายละเอียดการบันทึกข้อความ ซึ่งบางครั้งในขณะที่สัมภาษณ์ไม่อาจทำการบันทึกได้อย่างละเอียด เพราะจะทำให้เสียเวลาจึงบันทึกอย่างย่อ ๆ คำนึง จึงจำเป็นต้องตรวจสอบและบันทึกเพิ่มเติม เพื่อเวลาเจนนับข้อมูลจะทำได้โดยสะดวกเข้าใจง่าย เพราะการบันทึกอย่างย่อ ๆ อาจให้ความหมายไม่ชัดเจนหรือแปลความหมายผิดได้

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนในแขวงลาดกระบังที่เป็นตัวอย่าง 200 ครัวเรือนนี้ใช้เวลาในวัน เสาร์ - อาทิตย์ และวันหยุดราชการ เท่านั้น เพราะส่วนใหญ่เป็นเวลาที่หัวหน้าครัวเรือนจะอยู่บ้าน ระยะเวลาดำเนินงานประมาณ 2 เดือนเศษ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ให้นำวิธีการทางสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งข้อมูลออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ในแต่ละเรื่องและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จัดทำตารางและหาค่าอัตราส่วนร้อยละของข้อมูลในแต่ละตารางตลอดจนการหาค่าเฉลี่ย เพื่อนำมาใช้ในการแปลความหมายและอธิบายต่าง ๆ จากแต่ละตาราง

ของข้อมูลในแต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้องกันในการศึกษาวิจัยนี้ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลโดยทั่วไป คือ เพศ อายุ สถานภาพทางการสมรส การศึกษา ขนาดและจำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนบุตร ลักษณะการเปลี่ยนแปลงการเศรษฐกิจ คือ การประกอบอาชีพ การเปลี่ยนอาชีพ รายได้ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ ภูมิลาเนาเดิม การอพยพย้ายถิ่น ความสัมพันธ์กับญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน การสาธารณสุข สถานที่อยู่อาศัย การคมนาคม และความคิดเห็นตลอดจนแนวทางการพัฒนาที่มีต่อชุมชนลาคกระบัง

ระยะเวลาในการดำเนินงาน

การดำเนินงานศึกษาวิจัยนี้ ใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้นประมาณ 1 ปี 6 เดือน โดยมีขั้นตอนดังนี้ คือ.-

<u>ระยะเวลา</u>	<u>ขั้นตอนการดำเนินงาน</u>
พฤศจิกายน - ธันวาคม 2520	รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น และกำหนดหัวข้อ
มกราคม 2521	เสนอหัวข้อเรื่องที่จะศึกษาวิจัย
กุมภาพันธ์ - เมษายน 2521	สำรวจสภาพภูมิประเทศของเขตลาคกระบัง โดยเฉพาะที่แขวงลาคกระบังจะสำรวจอย่างละเอียด คัดลอกข้อมูลสถิติตัวเลขต่าง ๆ ที่ทำการเขตลาคกระบัง
พฤษภาคม - มิถุนายน 2521	สร้างแบบสอบถาม, ทดสอบแบบสอบถาม แก้ไขปรับปรุง และจัดพิมพ์แบบสอบถาม
กรกฎาคม - สิงหาคม 2521	เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์
กันยายน - ตุลาคม 2521	นำข้อมูลมาแยกประเภทค่าตอบเป็นหมวดหมู่ จัดทำตาราง
พฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ 2522	วิเคราะห์ตาราง และเขียนรายงานการวิจัย
มีนาคม 2522	จัดพิมพ์รายงานการวิจัย